

почуття внутрішнього і зовнішнього ритму і темпу, музикальність, щирість, безпосередність, самовладання, винахідливість, сценічність тощо". Крім них потрібні також "виразні дані, щоб втілювати талант: потрібен яскравий голос, виразні очі, обличчя, міміка, лінії тіла, пластика тощо". Вся його система побудована на живому акторському досвіді, на аналізі цього досвіду і на його вдосконаленні: "Відношення себе до артистичної кар'єри - це, насамперед, розкриття свого серця для найширшого сприйняття життя".

Доцільно зазначити, що К.Станіславський постійно думав про особистість творця, адже від того, чим він живе, залежить вибір репертуару, задум, знаходження та визначення надзавдання, яке включає в себе неодмінне прагнення до усвідомлення свого життя, свого мистецтва, своєї мети.

Подібність діяльності актора і вчителя підтверджують наступні елементи: реалізація однієї і тієї ж соціальної функції виховання; дія, як основа матеріалу педагогічного та акторського мистецтва; специфіка особистого впливу на аудиторію; єдність фізичного і психологічного; звернення до магічного "якби" (термін К.Станіславського), як джерела уяви; наявність у діяльності інтуїції; імпровізаційність самопочуття; необхідність власної самостійної і вільної творчості як основи мистецтва.

Виходячи з усього вищесказаного, можна зробити висновок, що педагогічний артистизм - це не тільки здатність до перевтілення, а цілісна система особистісних якостей, що сприяє вільному самовираженню особистості. Тим самим, особистість як би створює себе заново. Цей процес включає в себе не тільки задум, але і втілення цього задуму. Успішність його залежить від глибини підготовчої роботи й від високого ступеня сформованості особистості.

Література

1. Белухін Д.О. Основи особистісно-орієнтованої педагогіки. - М., 1996. -317 с.
2. Зязюн І.А. Основи педагогічної майстерності. - К.: Наук, думка, 1989. - 303 с.
3. Майковська Л.С. Артистизм вчителя музики: науковий посібник; Моск. держ. ун-т культури та мистецтв. – 2 вид., доп. – М., 2005. - 74 с.
4. Плешкова Н. І. Формування артистизму у дітей молодшого шкільного віку. – М., 2007. – 67 с.
5. Станіславський К.С. Робота актора над собою - М.: Артист. Режисер. Театр., 2003. - 472 с.

УДК 378.147: 78: 781.65

Павленко О. М

ДЖАЗОВА ІМПРОВІЗАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ВМІНЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

В статье освещены характерные особенности творческих умений. Раскрывается специфика джазовой импровизации как вида творческой деятельности. Освещаются факторы создания джазовой импровизации. Раскрываются особенности влияния джазовой импровизации на развитие творческих умений будущего учителя музыки.

Ключевые слова: будущий учитель музыки, творчество, творческие умения, джазовая импровизация, профессиональная подготовка.

The article highlights the specific creative skills. It reveals the specifics of jazz improvisation as a form of creative activity. Highlights the factors creating jazz improvisation. Reveals the peculiarities of jazz improvisation on the development of creative skills of the future music teacher.

Keywords: future music teacher, creativity, creative skills, jazz improvisation, professional training.

Сучасні трансформаційні зміни, які відбуваються в освітньому просторі, тісно пов'язані із євроінтеграційними процесами. Така ситуація вимагає принципових змін щодо професійного та особистісного розвитку майбутнього фахівця, переосмислення попереднього досвіду професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах, розробки нових освітніх концепцій, формування компетентного професіонала, який зможе реалізувати свій науковий, творчий потенціал у сучасних реаліях життя.

У сфері мистецької освіти особливого значення набуває проблема формування готовності майбутнього вчителя музики до інноваційної, творчої діяльності в контексті нових тенденцій сучасного цивілізованого світу та забезпечення нового рівня якості його підготовки. Актуальним стає залучення студентів до музично-творчої діяльності, а саме до навчання джазової імпровізації. Формування творчих вмінь майбутнього вчителя музики за допомогою джазової імпровізації набуває особливої значущості.

У сучасних науково-педагогічній літературі розглядаються питання присвячені музично-педагогічній творчій діяльності (А. Болгарський, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський та ін.), розвитку художньо-творчого потенціалу студентів (Е. Абдулін, Л. Масол, В. Ражников, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.), творчому розвитку у процесі інструментально-виконавської підготовки (Л. Арчажникова, О. Щербініна, Г. Ципін та ін.), формуванню творчих вмінь (Б. Іофіс, М. Кириченко, Л. Онофрійчук, О. Плотницька, І. Чернявська, І. Шинтяпіна та ін.), навчанню майбутнього вчителя музики джазу, джазової імпровізації (В. Дряпіка, О. Жаркова, Н. Попович, Н. Сродних, Ю. Степняк та ін.).

Метою даної статті є актуалізація застосування джазової імпровізації в процесі розвитку творчих вмінь майбутнього вчителя музики.

У психолого-педагогічних дослідженнях уміння найчастіше розглядається як засвоєний суб'єктом спосіб виконання дій, що забезпечує здатність їх ефективного використання відповідно до поставленої мети та умов. Уміння ґрунтуються на наявних знаннях та навичках. Із знаннями уміння взаємопов'язані функціонально. Якість уміння визначається характером та змістом знань. Із навичками уміння пов'язані ступенем засвоєності та автоматизованості дій, ступенем свідомого контролю за їхнім виконанням [8, с. 196].

Є. Мілерян, характеризуючи психологічну природу вміння, відзначає його складність і вважає, що в уміння включені всі найважливіші процеси свідомості: інтелект, воля, емоції. Виявляються вони в єдності перцептивних, практичних, мисленевих, мнемічних, вольових, сенсорних та інших дій, котрі забезпечують досягнення поставленої мети діяльності в різних умовах перебігу. Вміння, за переконанням вченого, характеризуються усвідомленням, інтелектуальністю, цілеспрямованістю, довільністю, плановістю, прогресивністю, практичністю, дієвістю, поєднанням розумових і практичних дій, варіативністю способів досягнення цілей діяльності. За такими параметрами розкривається специфічна природа вмінь, їхній взаємозв'язок із навичками та знаннями [4].

Вміння виражає підготовленість до практичних і теоретичних дій, що виконуються швидко, точно і свідомо. Сформоване уміння, підкреслює В. Дряпіка, може стати властивістю особистості й умовою набуття нових вмінь та навичок, тобто показником інтелектуального розвитку особистості й насамперед здатності до перебудови засвоєних прийомів діяльності (праці), до набуття знань і застосування їх у змінених умовах відповідно до поставленої мети діяльності [1, с. 12].

У сучасній мистецькій педагогіці актуальним залишаються питання формування та розвитку творчих вмінь майбутнього вчителя музики. Сутність творчого вміння полягає в оволодінні теоретичними (розумовими) і практичними діями в їх єдності, спрямованими на успішне виконання творчої діяльності, що вказує на новий продуктивний рівень активності особистості, відображаючи її гуманістичну й прогресивну спрямованість. Творчі вміння мають такі характерні ознаки як новизна, оригінальність, значущість для самої особистості або суспільства.

У науковій літературі поняття «творчі вміння» розуміють як: властивість людини на основі знань і навичок успішно досягати свідомо поставленої мети діяльності в мінливих умовах її перебігу (Є. Мілерян); новий «сплав» знань, навичок, досвіду і творчих

можливостей людини (Н. Кузьміна); володіння такою діяльністю, яку треба здійснювати не автоматично, а з творчим використанням знань і навичок (Л. Барабанщиков, С. Сисоєва, Л. Спірін, О. Щербаков); операції інтелектуальної власності з істотною ознакою узагальнень, внаслідок чого вони реалізуються у змінених і різноманітних ситуаціях (Г. Щукіна).

Розкриваючи зміст поняття «формування творчих умінь», О. Клепиков і І. Кучерявий зазначають, що це - цілеспрямований процес, в якому необхідним компонентом активності є властивість прояву вольових зусиль, внутрішніх цілей, намірів і задумів, тобто здатність до самореалізації. Воля – головне джерело творчих резервів особистості, яка виявляє такі якості, як зібраність, сміливість, наполегливість і цілеспрямованість. Сильна воля скріплює і приводить у дію всі природні нахили і навички, які придбала і розвинула особистість. Тому рушійними силами творчого процесу є саме емоційно-вольові характеристики особистості [3, с. 41-42].

Л. Онофрійчук [6] вважає, що творчі вміння є результатом оволодіння творчою дією за допомогою прийомів інтелектуальної, художньо-практичної діяльності, які передбачають самостійність вирішення творчих завдань, опанування спеціальних знань та їх практичне застосування. Формування творчих умінь особистості, як зазначає дослідниця, залежить від її внутрішніх якостей (розумових, естетичних, моральних, трудових) та психічних властивостей (пам'ять, увага, почуття, уява, мислення, воля), які реалізуються через діяльність і творчість.

До основних умінь творчої діяльності Г. Нікітіна і В. Романенко відносять творчі вміння, які відображають індивідуальні риси особистості та дослідницькі вміння. На будь-якому рівні діяльності творчі вміння поділяються на три ієрархічних ступеня – базовий, професійний і вищий. Для адаптації їх у педагогічних умовах авторами пропонуються такі рівні: творчі вміння вищого ступеня (набір імпровізаційних умінь, що сприяють розвитку таланту учня, який самостійно створює і вдосконалює творчі дії на основі розвиваючого завдання); творчі вміння професійного ступеня (набір спеціальних умінь, які пов'язані із головним видом творчої діяльності й освоєні учнем за підтримки вчителя); дослідницькі вміння (набуваються учнем у запам'ятовуванні в процесі взаємодії із вчителем) [5, с. 98].

Творчість у науковій літературі визначається вищою формою активності і самостійності людини. Характерними ознаками творчості є цілеспрямованість, оригінальність мислення, готовність до продуктивного виконання нових завдань, особливо новаторських. Ці показники, як зазначають деякі дослідники проблематики творчості (Л. Виготський, П. Еббс, В. Загвязинський, В. Роменець, О. Рудницька, С. Сисоєва та ін.), можуть бути як об'єктивними, так і суб'єктивними. Об'єктивна цінність визначається за соціально значущими продуктами творчості, які не мали аналогів в історії культури. Суб'єктивна цінність має місце тоді, коли продукт є новим лише для людини, котра його створила. Саме суб'єктивна новизна думок, рішень, оцінок, позицій, почуттів властива навчальній творчості.

Імпровізацію прийнято розглядати як невід'ємний компонент творчого процесу (виникає під час художньо-творчої діяльності), а також її результат і засіб удосконалення. Більшість дослідників визнає, що головне в імпровізації – раптовість творчого імпульсу. У зв'язку з цим її розглядають, насамперед, як особливий вид художньої творчості, за яким її результат досягається безпосередньо під час виконання, без попередньої підготовки. Творчий процес в імпровізації характеризується не лише спонтанністю, важливим є те, що продукт творчості за способом здійснення стає невіддільним від творчого акта.

Імпровізація, як практичний метод мистецького навчання, за переконанням Г. Падалки, застосовується з метою спонукання особистості до творчої діяльності, активізації його творчих схильностей, формування здатності не тільки відтворити чужий задум, а й виявити спроможність до власних творчих знахідок. Вчена зазначає, що педагогічне значення імпровізації ґрунтується на необхідності сфокусувати в необхідний момент творчі сили, максимально активізувати уяву і фантазію. «Імпровізація має характер такого пізнання і творення художніх явищ, де експромт і неочікуваність художнього результату виявляються основними способами. Через те залучення до імпровізації допомагає учням працювати з повною віддачею, напруженою творчих можливостей» [7, с. 193].

Джазове мистецтво та творча діяльність – це пов'язані між собою поняття. Джаз, як невід'ємна частина сучасного музичного мистецтва, відповідає вимогам відновлення, оптимізації, гуманізації музично-педагогічної освіти. В. Дряпіка [1] вказує, що навчання джазового музикування додасть універсальності змісту навчання, що свідчитиме не про абсолютизацію джазу (як інновації), а про органічний синтез, доповнення, поліфункціональність і комплексність.

Джазова імпровізація, як зазначає Н. Попович, є своєрідним типом висловлювання, що ґрунтується на певних соціокультурних і художніх передумовах. Саме в процесі імпровізації найповніше розкриваються приховані можливості творчого потенціалу музиканта-виконавця. Рівень створюваної імпровізації залежить від розвиненості художнього смаку виконавця, його творчої уяви й фантазії, художнього відчуття міри, розуміння музичної форми тощо. Дослідниця вважає, що основоположними факторами створення імпровізації є: використання стилістично відповідних музичних і виконавських засобів виразності; структурування за їхньою допомогою синтаксичних одиниць музичного тексту, поєднання яких утворює граматично й семантично правильні структурні побудови на різних рівнях імпровізаційного цілого.

Ми розуміємо джазову імпровізацію як вид художньо-креативної діяльності, під час якої творчий продукт створюється оригінальними музично-виражальними засобами художньої системи джазового мистецтва.

Імпровізаційний процес має свою логіку і послідовність у побудові. Механізм імпровізації в джазі побудовано таким чином, що в певній ситуації вступає в дію «мова», яка зберігається в пам'яті музиканта. Такою музичною мовою виконавець оперує під час імпровізації – розвиває, прикрашає, змінює мелодіку і ритміку, імпровізує нові варіанти виконання. Результат залежить від фантазії, індивідуальних особливостей і майстерності музикантів. Джазові музиканти, створюючи свої композиції, планують майбутню імпровізацію більшою або меншою мірою, хоча результат завжди є непередбачуваним.

У джазовому мистецтві широко використовуються різноманітні види імпровізації, що зумовлено особливістю різних джазових стилів, специфікою характерних для мистецтва джазу музичних форм. У практиці джазового музикування використовуються такі види імпровізації: сольна та ансамблева, вокальна та інструментальна, тональна та атональна, вільна та обмежена. Імпровізація може ґрунтуватися на заданих схемах, моделях, стандартах, бути частково або повністю розпланованою, поєднуватися з елементами композиції та аранжуванням, повністю фіксуватися у нотному запису, мати вигляд брейку або розгорнутого мелодичного корусу, бути закінченим музичним твором із розвинутою формою, імпровізацією на імпровізацію.

Одним із основних принципів джазової імпровізації є створення мелодичної імпровізаційної лінії. В практиці джазового музикування є два основних принципи імпровізації: парафразний (орнаментальна варіація на тему) та лінійний (створення нової мелодичної теми). У сучасній джазовій практиці імпровізаційне соло створюється за допомогою стандартних мелодичних зворотів на основі гармонічної схеми джазового стандарту. Структурним компонентом імпровізації в джазі є джазова фраза. Мелодія джазової теми та імпровізаційного соло поділяється на більш дрібні елементи: періоди, фрази, мотиви. Видозміна мотивів є найпростішою основою імпровізації. На основі об'єднання мотивів будуються джазові музичні фрази, які відокремлюються при музикуванні паузами. Це надає імпровізаційному соло виразності та сприяє кращому сприйняттю її слухачами.

Використання джазової імпровізації під час фахової підготовки студентів мистецьких факультетів значно розширює їх педагогічні можливості та сприяє розвитку творчого потенціалу музиканта-педагога, формуванню та вдосконаленню виконавських вмінь і навичок, розширенню сфери застосування професійних можливостей.

Таким чином, застосування у професійній підготовці майбутнього вчителя музики такого виду творчої діяльності як джазова імпровізація, сприятиме розвитку його творчих вмінь. Ключовим чинником під час навчання джазової імпровізації є активізація творчого потенціалу особистості, розвиток музичного мислення, здібностей, виконавських вмінь і

навичок, швидкості психічних реакцій. Досягнення педагогічного ефекту у процесі розвитку творчих вмінь за допомогою джазової імпровізації зумовлюється виконання студентом проблемно-розвиваючого практичного завдання. Навчання майбутнього вчителя музично-педагогічного профілю джазової імпровізації сприятиме вдосконаленню не тільки практичних творчих вмінь, а й підготовці кваліфікованого спеціаліста, який вільно володіє своєю професією і готовий до фахового зростання, професійної мобільності, конкурентоспроможності та творчій самореалізації.

Література

1. Дряпіка В. І. Розвиваюче навчання і поліфункціональна підготовка педагога-музиканта засобами джазового виконавства / В. І. Дряпіка // Наукові записки НДПУ ім. М.Гоголя. – 2002. – №1. – С. 12 – 14.
2. Кинус Ю. Импровизация в джазе / Ю. Кинус // От фольклора до джаза : сб. науч. ст. – Ростов н/Д : Изд-во Ростов. гос. консерватории им. С. В. Рахманинова, 2002. – С. 177 – 197.
3. Клепиков О. І. Основи творчості особи : навч. посібник / О. І. Клепиков, І. Т. Кучерявий. – К. : Вища шк., 1996. – 295 с.
4. Милерян Е. А. Психология формирования учений / Милерян Е. А. – М. : Просвещение, 1983. – 298 с.
5. Никитина Г. В. Формирование творческих умений в процессе профессионального обучения / Г. В. Никитина, В. Н. Романенко. – СПб. : Изд. С.-Петербургского университета, 1992. – 168 с.
6. Онофрійчук Л. М. Формування творчих умінь підлітків засобами музичного театру ляльок: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання музики і музичного виховання» / Онофрійчук Людмила Миколаївна. – К., 2009. – 20 с.
7. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
8. Психология. Словарь / [под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского]. – М. : Политиздат, 1990. – 2-е изд., испр. и доп. – 494 с.

УДК 001.891-057.87]: 7.012 (477)

Стрілець О.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ЕТНОДИЗАЙНУ

В статтє представлено исследовательскую деятельность будущих учителей изобразительного искусства по изучению этнодизайна; обоснованы функции и определены уровни учебно-исследовательской деятельности будущих учителей изобразительного искусства

Ключевые слова: *этнодизайн, этнизация, научно-исследовательская деятельность, будущие учителя изобразительного искусства, самостоятельная проработка, самообразовательная и развивающая функции, восприятие произведений, народное искусство.*

The article presents the research activities of the future teachers of fine arts for the Study etnodizayna; jbosnovany defined functions and levels of teaching and research activities of the future teachers of the fine arts

Keywords: *etnodizayn, ethnicization, research and development activities, future teachers of the fine arts, self-study, self-education and developing functions, perception works, folk art.*

Одне з важливих завдань освіти в Україні – залучення молоді до вивчення національної культури. На важливості етнізації навчального процесу наголошується в Державній